

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Кремень Вікторії Михайлівни
«МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО
НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження

З метою забезпечення сталого розвитку і підтримки відповідного рівня конкуренції на фінансовому ринку України існує необхідність впровадження сучасних фінансових технологій та інновацій в практичну діяльність фінансових посередників. Важлива роль у цьому контексті відводиться створенню ефективної системи фінансового нагляду для усіх суб'єктів ринку – фінансових посередників, споживачів фінансових послуг та інвесторів.

Сприяння закріплення політики прозорості і відкритості на фінансовому ринку України має передбачати не тільки прозорість діяльності фінансових посередників, а й дотримання наглядовими органами ряду вимог у сфері звітування перед широкою громадськістю та державними органами влади. Реалізація ж політики прозорості щодо фінансових посередників вимагає від них удосконалення системи обліку та фінансової звітності, оприлюднення необхідної інформації з метою наближення їх роботи до вимог міжнародного фінансового нагляду.

Саме для забезпечення належного рівня стандартизації та професіоналізму на фінансовому ринку України існує об'єктивна необхідність розробки методологічних засад розвитку фінансового нагляду в Україні в інтересах споживачів фінансових послуг та інших контрагентів.

Вищевикладене свідчить про актуальність та своєчасність дисертаційної роботи здобувача.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації Кремень В. М. мають належний ступінь наукової обґрунтованості, що обумовлено

узагальненням і аналізом значної кількості наукових публікацій з питань розвитку фінансового нагляду в Україні.

Мета дисертаційного дослідження, яка полягає в розвитку теоретико-методологічних засад та розробленні методичного забезпечення розбудови фінансового нагляду, досягнута та відповідає обраній темі роботи. Зміст сформульованих наукових задач структурно і логічно узгоджений, їх кількість слід вважати достатньою для розкриття обраної теми дисертації і вирішення поставленої мети. Об'єкт і предмет дослідження є узгодженими з метою дисертаційної роботи.

У роботі поглиблено теоретичні підходи до визначення сутності фінансового нагляду, обґрунтовано співвідношення між поняттями «фінансовий нагляд» та поняттями «фінансове регулювання», «фінансовий контроль» і «фінансовий моніторинг», узагальнено підходи до класифікації фінансового нагляду, поглиблено концептуальні засади досягнення фінансової стійкості як мети фінансового нагляду, обґрунтовано концептуальні засади стратегічного розвитку фінансового нагляду, розвинуто науково-методичні засади оцінювання впровадження міжнародних принципів в наглядову практику, досліджено інституційну структуру та розроблено науково-методичний підхід до оцінювання незалежності фінансового нагляду, визначено сучасний стан, періодизацію та тенденції розвитку фінансового сектору й удосконалення фінансового нагляду в Україні, проведено узагальнююче оцінювання дотримання вимог банківської діяльності, вивчено особливості фінансового нагляду за діяльністю небанківських фінансових посередників, розроблено моделі прогнозування фінансового стану фінансових посередників, запропоновано науково-методичний підхід до визначення оптимального значення нормативу достатності регулятивного капіталу банків, поглиблено методичне підґрунтя визначення системних фінансових посередників, розвинуто науково-методичний інструментарій оцінювання системного ризику фінансового сектору України, розроблено науково-методичний підхід до кластеризації країн за критеріями фінансової стійкості та фінансового розвитку.

Теоретичною та методологічною основою дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, концепції фінансового посередництва та фінансового нагляду, а також теоретичні доробки вітчизняних і закордонних вчених-економістів.

У дисертаційній роботі використано сукупність загальнонаукових та специфічних методів наукового пізнання, зокрема – наукова абстракція, системно-структурний аналіз, індукція та дедукція, аналіз та синтез,

логічне узагальнення, логіко-історичний метод, метод аналогій, метод аналітичної згортки критеріїв та ін.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти фахівців з питань фінансового нагляду, статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, світових та вітчизняних агенцій; офіційні матеріали Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Ради Європи, Базельського комітету з питань банківського нагляду та інших міжнародних фінансово-кредитних організацій; результати наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних фахівців з питань фінансового нагляду та розвитку й стійкості фінансового сектору.

Автор дотримується в роботі логічного та структурованого викладення матеріалу. Висновки, що наводяться до розділів дисертації, є узагальненням дослідження та основою формулювання практичних рекомендацій. Вони не містять внутрішніх суперечностей і мають практичну спрямованість. Запропоновані дисертантом методичні підходи є науково обґрунтованими та дозволяють проводити конкретні розрахунки. Отримані наукові положення сформульовано коректно, по кожному з них визначено наукові результати, сутність їх новизни та її ступінь.

Крім того, достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується публікацією основних результатів дослідження у фахових виданнях, у тому числі й іноземною мовою, які мають загальнодержавне та міжнародне значення, оприлюдненням їх на профільних науково-практичних конференціях з широкою географією проведення, які відбулися протягом 2010-2017 років в Україні (міста Суми, Харків, Київ, Черкаси, Луцьк, Сімферополь, Чернігів, Дніпропетровськ, Донецьк).

Під час написання дисертаційної роботи автор спирався на сучасну методологію наукових досліджень, що підтверджується застосуванням широкого спектру методів аналізу і обробки інформації, зокрема: синтезу, аналізу, порівняння, узагальнення, економіко-математичного моделювання.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження

Достовірність результатів дослідження, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертаційній роботі Кремень В. М., в цілому є достатньою.

Наукова проблема, досліджена автором, базується на аналізі законодавчих та нормативно-правових актів з питань фінансового нагляду, статистичних та аналітичних матеріалів органів державної влади, наукових працях провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Достовірність наукових висновків і рекомендацій підтверджена їх практичним впровадженням у діяльність Головного управління статистики в Сумській області, ПАТ КБ «Приватбанк», страхової компанії «Глобал Гарант», ПАТ «НАСК «Оранта», товариства «Fx Private Company Ltd», Сумського державного університету, публікацією матеріалів дослідження в фахових наукових виданнях, виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Наукова новизна результатів дослідження

Серед найбільш важливих наукових результатів дисертаційної роботи слід відзначити такі:

1. Запропоновано власний погляд щодо розуміння економічного змісту поняття «фінансовий нагляд» на основі структурно-декомпозиційного підходу, яке на відмінну від існуючих враховує параметри функціонування фінансового сектору в аспекті його стійкості; з позиції управлінського підходу, що дозволяє враховувати сучасну концепцію мікро- та макропруденційного нагляду, дуалістичну природу об'єкта нагляду та його мету (с. 30-66);

2. Обґрунтовано основні відмінності між поняттями «фінансовий нагляд» та поняттями «фінансове регулювання», «фінансовий контроль» і «фінансовий моніторинг» з конкретизацією їх спільних рис та відмінностей, що сприяє розмежуванню функцій держави у фінансовому секторі (с. 66-85);

3. Істотне місце у дисертаційній роботі відводиться розробці концептуальних основ стратегічного розвитку фінансового нагляду України, що поєднує інституційний, функціональний, структурний та результатний підходи (с. 127-151) та сприяє забезпеченню формування системи фінансового нагляду, орієнтованої на ефективний та безпечний розвиток фінансового сектору.

4. Запропоновано науково-методичний підхід удосконалення фінансового нагляду на основі впровадження міжнародних принципів. Це дозволяє комплексно оцінити відповідність національних наглядових систем міжнародним стандартам та найкращим світовим практикам (с. 151-165);

5. Заслуговують на увагу пропозиції автора щодо розробки науково-методичного підходу до оцінювання незалежності фінансового нагляду, який базується на обчисленні дифузних індексів. Практична реалізація розробленого підходу створює підґрунтя належного виконання функції фінансового нагляду з боку держави (с. 169-189);

6. Автором запропонована періодизація розвитку фінансового нагляду, яка ґрунтується на використанні ієрархічного методу кластерного аналізу функціонування фінансових посередників та ринку цінних паперів, що дозволило обґрунтувати особливості розбудови та трансформації фінансового нагляду в Україні (с. 189-210).

7. Автором представлено теоретичні підходи щодо прогнозування фінансового стану фінансових посередників. Основною відмінністю розробленого підходу від існуючих є те, що він розроблений шляхом побудови лінійної, логіт- і пробіт-регресії на основі даних щодо банкрутств у фінансовому секторі України та сприяє попередженню кризових ситуацій у діяльності фінансових посередників та розширенню інструментарію безвиїзного фінансового нагляду (с. 210-227);

8. На значну увагу заслуговують розроблені автором методичні засади визначення граничної межі нормативу достатності регулятивного капіталу банків шляхом використання багатокритеріальної аналітичної згортки та розподілу економічних нормативів банків за компонентами. Даний підхід дозволяє визначати можливі межі значень економічних нормативів при їх впровадженні чи зміні (с. 263-281).

9. У дисертаційній роботі розроблено науково-методичний підхід щодо визначення системної важливості фінансових посередників, який висуває єдині вимоги до різних видів фінансових посередників (с. 285-300).

10. До суттєвих здобутків автора слід віднести методичні засади оцінювання системного ризику фінансового сектору України. Основою розробленого науково-методичного підходу є визначення векторів бінарних характеристик фінансового сектору відповідно до діапазону значень показників та вагових коефіцієнтів методом головних компонент (с. 300-320).

11. На значну увагу заслуговують науково-методичні засади оцінювання взаємозв'язків між стійкістю і розвитку фінансового сектору, що дозволяє виявляти закономірності та комбінації фінансової стійкості й фінансового розвитку у розвинених країнах та країнах, що розвиваються (с. 320-343)

Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих роботах і авторефераті

Основні положення та результати дисертації відображені в 47 наукових працях, у тому числі у 3 монографіях загальним обсягом 47,22 друк. арк., 27 наукових статтях у наукових виданнях, загальним обсягом 17,79 друк. арк. Вивчення матеріалів дослідження та автореферату здобувача свідчить про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. Автореферат оформлений згідно з вимогами.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Наукова цінність отриманих результатів обумовлена можливістю застосування розроблених у дисертації методичних підходів як в проведенні подальших досліджень, так і в практичній роботі. Результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення конкретної проблеми – розвитку теоретико-методологічних засад та розробленні методичного забезпечення розбудови фінансового нагляду.

Положення та висновки дисертаційної роботи, що розкривають особливості побудови та розвитку теоретико-методологічних засад фінансового нагляду, мають практичне значення у процесі підвищення ефективності функціонування фінансового ринку України.

Основні наукові результати дисертаційної роботи використані у роботі Головного управління статистики в Сумській області. Висновки та рекомендації впроваджено в діяльність ПАТ КБ «Приватбанк», ПАТ «НАСК «Оранта», товариства «Fx Private Company Ltd» та страхової компанії «Глобал Гарант». Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі У Сумського державного університету при викладанні дисциплін «Фінанси», «Страхування», «Фінансова статистика», «Ринок фінансових послуг», «Регулювання та нагляд за діяльністю фінансових посередників».

Висновок про відповідність дисертації встановленим правилам і вимогам

Зміст дисертаційної роботи Кремень В. М. викладено у логічній послідовності, що в цілому забезпечило вирішення поставлених завдань

відповідно до визначеної теми. Дисертаційне дослідження за своїм змістом, основним науковим положенням, висновкам і практичним рекомендаціям є завершеною науковою роботою. За структурою, обсягом і оформленням дисертація відповідає вимогам, що пред'являються до докторських дисертацій. Виклад матеріалу дисертації подається обґрунтовано, розділи дисертаційної роботи взаємопов'язані між собою, висновки і пропозиції впливають із змісту дисертації.

Дискусійні положення та зауваження дисертаційного дослідження

Відзначаючи теоретичну і практичну значимість дисертаційного дослідження, необхідно виділити деякі положення, які мають дискусійний характер або вимагають подальшого обґрунтування.

1. Автором запропоновано науково-методичний підхід щодо трактування поняття «банківський нагляд», який з управлінської точки зору пропонується розглядати як комплекс дій, що проводяться уповноваженим органом або уповноваженими органами влади для отримання необхідної інформації про фінансовий стан як конкретного банку, так і банківської системи в цілому, а також з метою перевірки дотримання банками законодавчих і нормативних актів та застосування щодо «порушників» адекватних заходів впливу (с. 88-92). Проте, дискусійним залишається питання щодо семантики застосування поняття «адекватність заходів впливу» у контексті запропонованого дослідження, а саме у розрізі оцінювання адекватності рішень НБУ чи інших уповноважених органів влади.

2. У роботі автор доволі ґрунтовно дослідила основи стратегічного розвитку фінансового нагляду, приділивши значну увагу низці нормативних і рекомендаційних документів щодо стратегічного розвитку фінансового сектору, його сегментів та фінансового нагляду (с. 127-151). Разом з тим, робота значно б виграла, якби автор дослідила досвід трансформації систем фінансового нагляду у розвинених країнах та країнах, що розвиваються, та врахувала б ці аспекти при розробці концептуальних засад стратегічного розвитку фінансового нагляду в Україні.

3. В рамках розроблених концептуальних засад стратегічного розвитку фінансового нагляду автором розроблено умови досягнення фінансової стійкості як мети фінансового нагляду. При цьому автором пропонується оцінювати надійність фінансових посередників шляхом

оцінки адекватності їх капіталу та прийнятих ризиків (рис. 2.1). Проте, автором не зазначено, про які саме види прийнятих ризиків йде мова.

4. У дисертаційній роботі автор неодноразово наголошує, що підзвітність наглядових органів є запорукою прозорості їх діяльності та розглядає її аспекти (с. 123-125). З огляду на це, доцільно було б більш розгорнуто розкрити положення щодо практичної реалізації зазначеної пропозиції, а саме яких критеріїв підзвітності мають дотримуватися наглядові органи.

5. При побудові моделі інтегральної оцінки дотримання ключових вимог банківської діяльності країни автором запропоновано ранжування отриманих результатів у мажах 5 діапазонів значень (табл. 3.3), проте відсутнє пояснення щодо критеріїв розподілу даних діапазонів.

6. Для оцінювання системного ризику фінансового сектору країни автор використовує систему показників (табл. 5.3), одним із яких є частка кредитів у валюті у кредитах нефінансових корпорацій, наданих депозитними корпораціями, у зв'язку із чим виникає питання використання цього показника, зважаючи на високу експортно-імпортну активність підприємств України та відповідну необхідність отримання кредитного фінансування в іноземній валюті, і роз'яснення його впливу на загальний рівень системного ризику фінансового сектору України.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Кремень Вікторії Михайлівни на тему «Методологічні засади розвитку фінансового нагляду в Україні» є завершеною науковою працею, в якій у результаті проведених досліджень розкрито теоретико-методологічні засади та розроблено методичне забезпечення розбудови фінансового нагляду в Україні з використанням провідного світового досвіду.

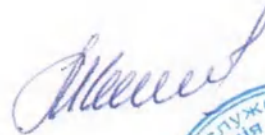
Зміст дисертації відповідає поставленій меті та завданням, які повністю вирішені в процесі дослідження. Основні положення роботи, що виносяться на захист, мають елементи наукової новизни. Автореферат є автентичним за змістом та відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, відображені у публікаціях дисертанта, які відповідають вимогам МОН України. Дисертаційна робота оформлена відповідно до встановлених вимог, написана у науковому стилі, має наукову і практичну цінність. Напрямок дослідження відповідає профілю спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Отримані автором результати можуть бути використані в науковій, освітній та

практичній діяльності, пов'язаній із функціонуванням фінансового сектору та фінансового нагляду. Висловлені в представленому відгуку зауваження і дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

У цілому дисертаційна робота на тему «Методологічні засади розвитку фінансового нагляду в Україні» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та положенням п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Кремень Вікторія Михайлівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

Проректор, професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національної академії статистики,
обліку та аудиту
доктор економічних наук, професор

Д.С. Момотюк

